

สรุปการสัมมนาวิชาการประจำปี 2546 เรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์”
จัดโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
ระหว่างวันที่ 29 - 30 พ.ย.46 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน จังหวัดชลบุรี

การสัมมนาวิชาการ เรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์” ระหว่างวันที่ 29 – 30 พฤศจิกายน 2546 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี จัดโดย TDRI เริ่มต้นในวันเสาร์ที่ 29 พฤศจิกายน 2546 เวลา 09.00 น. ประธานสภาสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นผู้กล่าวเปิดการสัมมนา โดยกล่าวถึงระดับสากลว่ามีหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับแนวคิด เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ เช่น ญี่ปุ่น แคนาดา นอร์เวย์ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะกรรมการทางด้านความมั่นคงของมนุษย์ (The Commission on Human Security) ขึ้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2544 โดยมี ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้รับเชิญในฐานะบุคคล เข้าเป็นสมาชิกในคณะกรรมการชุดนี้ด้วย ในเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ อย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็น สันติภาพ ความยากจน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง การก่อการร้าย โดยมีแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้ประชาชนโดยรวมปลอดภัยจากความขาดแคลน ข้นพื้นฐาน (Freedom From Want) และความหวาดกลัว (Freedom From Fear) รวมทั้งการปกป้องสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ เน้นการมองกระบวนการพัฒนาโดยให้คนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาระบบ พัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างอำนาจและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทุกกลุ่มอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของการใช้หลักการทางประชาธิปไตย และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งความมั่นคงของมนุษย์ไม่ได้เป็นเพียงสิทธิที่พึงได้จากรัฐบาลเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ที่จะต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ให้แก่สังคมโดยรวม

ในวาระถัดมาเป็นการอภิปราย หัวข้อ “ความมั่นคงของมนุษย์ในสังคมและเศรษฐกิจไทย” โดย ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ กรรมการ ความมั่นคงของมนุษย์ นายรังสรรค์ ธนพรพันธุ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม ประธานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และนายแพทย์สุภาชัย สาระจรัส ที่ปรึกษาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมี ดร.รัชชัย แสงสิงแก้ว ที่ปรึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เชียงรายเป็นผู้ดำเนินรายการ สรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- คณะกรรมาธิการความมั่นคงของมนุษย์ ได้นำเสนอโครงร่างรายงานเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการเชื่อมโยงความคิดริเริ่ม การระดมทรัพยากร บทบาทในการดำเนินการในทุกระดับ ทุกมิติ

- บทบัญญัติว่าด้วยแผนนโยบายแห่งรัฐ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีนวัตกรรมการนโยบาย เพียง 2 ฉบับ คือ ปี 2517 และ 2540 โดยฉบับปี 2517 กำหนด 3 แนวทางสำคัญ คือ รัฐสวัสดิการ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และความเป็นธรรมในสังคมไทย ฉบับปี 2540 สานต่อแนวทางทั้ง 3 นี้ ด้วยความเข้มข้น โดยพัฒนาแผนนโยบาย ด้านสิ่งแวดล้อมไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และการยอมรับยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

- ความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาได้จากเรื่องสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาของการพัฒนาประเทศ เป็นมาตรวัดที่ดีกว่าการดูที่ “รายได้” เพียงเรื่องเดียว

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีภารกิจมุ่งมั่นในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่พึงปรารถนาอย่างแท้จริง โดยเน้นหลักการดำเนินงานในด้านต่างๆ ดังนี้ การสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจ การสร้างความเข้มแข็งในภาคประชาสังคม การเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม โดยการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ ตลอดจนสร้างความเป็นผู้นำเรื่องความมั่นคงของมนุษย์บนเวทีโลก

จากนั้นเป็นการกล่าวนำการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิด โดยมีการสรุปเอกสารการวิจัยในเรื่องต่างๆ 4 หัวข้อใหญ่ คือ

1. ผลกระทบต่อความมั่นคงของคนไทยจากสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ
2. สภาพแวดล้อมทางสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์
3. การเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
4. ความมั่นคงทางด้านสุขภาพอนามัย

ภาคบ่ายเป็นการประชุมกลุ่มย่อยตามหัวข้อใหญ่ที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยมีการแบ่งกลุ่มย่อยในกลุ่มที่ 2 และ 3 อีก รวมทั้งสิ้น 7 กลุ่ม

ในภาคเช้าวันอาทิตย์ที่ 30 พฤศจิกายน 2546 ได้มีการนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผลกระทบต่อความมั่นคงของคนไทยจากสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ขอบเขตของความมั่นคงของมนุษย์ ไม่ใช่เพียงคนไทยเท่านั้น และแรงงานต่างด้าวเป็นส่วนหนึ่งของ “People on the Move” โดยพิจารณาใน 3 มิติ คือ สิทธิมนุษยชน (Human Rights) การปกป้อง (Protection) และการเสริมความเข้มแข็ง (Empowerment)

งานวิจัยที่นำเสนอ 4 เรื่อง ได้แก่ อาชญากรรมข้ามชาติ การค้าสตรีและเด็ก ยาเสพติด และแรงงานต่างด้าว ซึ่งเป็น**ปัญหาข้ามชาติ** ระหว่างประเทศที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการแก้ไข พิจารณาอย่างรอบด้าน วางแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน รวมพลังทุกภาคส่วน รัฐ เอกชน และประชาสังคม สร้างความรู้ความเข้าใจ ทะลายกับดักการมองแบบแยกตัวมิติ-ศัตรู ยึดหลักความเป็นธรรมข้ามพรมแดน

กลุ่มที่ 2 สภาพแวดล้อมทางสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์

2.1 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสังคม พิจารณาได้จากการเลือกตั้ง/**การเมือง** ทำอย่างไรให้เกิดการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม (Fair and Free Election) เน้นต้นทางการให้การศึกษาภาคประชาชน (Civic Education) และมีระบบการติดตาม ตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ **การศึกษา** ทำอย่างไรให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ช่วยให้มีงานทำ ช่วยรักษาสีบทิ ลดการถูก เอาเปรียบ เพิ่มศักยภาพ/บทบาทสตรี ควรเร่งพัฒนาเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษา เพิ่มน้ำหนักการศึกษาที่จัดโดยภาคชุมชนท้องถิ่น พัฒนาระบบการเรียนรู้ระบบการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของชุมชน ระบบแรงจูงใจ ระบบประเมินผล และ**การพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน (ผู้มีรายได้น้อย)** ทำอย่างไรให้ชุมชนเป็นเจ้าของโครงการ ทำงานร่วมกับท้องถิ่นและภาคีพัฒนา มีรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชุมชน เกิดกลไกความร่วมมือ เกิดการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน พื้นีวิถีชีวิตวัฒนธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูล

2.2 การเพิ่มความมั่นคงทางสังคมของมนุษย์ในระดับชุมชน มีความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนระหว่างมิติ เศรษฐกิจ อาหาร สุขภาพ สิ่งแวดล้อม บุคคล ชุมชน การเมือง จิตใจ รวมทั้งนอกชุมชน ในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ การใช้แนวคิดเรื่อง**ทุนทางสังคม**โดยเน้นประเด็นปฏิสัมพันธ์ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนและสุจริตชน เป็นรากฐานในระดับชุมชน เคารพในความแตกต่างหลากหลาย สิ่งที่เสริมส่งให้ชุมชนมั่นคง คือ การรู้จักพึ่งตนเอง พึ่งกันเอง อยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและมีความสุขทั้งกาย ใจ สังคม จิตวิญญาณ (GDH8) อย่างไรก็ตามมีปัจจัยเสี่ยงต่อความมั่นคง ได้แก่ การรวบอำนาจ การครอบงำ การช่วยเหลือเพื่อเกิดการพึ่งพิง กระแสแทรกซึม การลอกเลียนรูปแบบ ขาดแก่นสาร การปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนขาดการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับแผนชุมชน มี**ข้อเสนอแนะ** ดังนี้ ภาครัฐสนับสนุนส่งเสริม การร่วมคิดร่วมทำในระดับชุมชน (Empower) เน้น

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ สร้างภูมิคุ้มกันการแทรกซึมร่วมมือกับพันธมิตรระดับประเทศ และนานาชาติ โดยอย่างต่อเนื่อง เป็นเครือข่ายระบบการเรียนรู้ชุมชน

กลุ่มที่ 3 การเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

3.1 ระบบเศรษฐกิจกับความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาใน 4 ประเด็น ดังนี้

- 1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มี 3 ระดับ คือ บุคคล บริษัท/อุตสาหกรรม และมหภาค
- 2) ระบบการคุ้มครองทางสังคม มี 2 ลักษณะ คือ ประกันสังคม และสงเคราะห์
- 3) การขจัดความยากจน : บทบาทของรัฐ เปรียบเทียบรายได้ วิเคราะห์หนี้สิน และตั้งเป้าขจัดความยากจนให้หมดสิ้น
- 4) เศรษฐกิจนอกระบบ กรณีศึกษา 3 เรื่อง คือ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง รถตู้โดยสารและบุหรี่ปลอม

โดยสรุปได้ว่าระบบเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีความเสี่ยงในระดับหนึ่ง หากไม่มีความเสี่ยงเลยจะไม่สร้างแรงจูงใจในการทำงานตามแนว Creative Destruction ต้องมีการฟังกไลโกตลาด เช่น การแข่งขัน จะช่วยให้ระบบเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ต้องมีกฎกติกาที่เป็นธรรม จากความเสี่ยงทางเศรษฐกิจส่งผลให้บางช่วงเวลาเกิดปัญหาที่กระทบต่อสังคม คนตกงาน คนเจ็บป่วย จึงจำเป็นต้องมีระบบการคุ้มครองทางสังคมที่ยั่งยืน และครอบคลุม ดังนั้นนโยบายทางเศรษฐกิจไม่ควรจะเพิ่มความเสี่ยงต่อความมั่นคงของมนุษย์ ต้องมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ และสภาพความแตกต่างของพื้นที่

3.2 การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า นโยบายรัฐบาล

กำหนดให้มีการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และสร้างโอกาส ผ่านการดำเนินงาน 7 โครงการ คือ พักชำระหนี้ธนาคารประชาชน กองทุนหมู่บ้าน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ พัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน เสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ และแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ซึ่งผลการดำเนินงานมีส่วนช่วยให้เกิดการสร้างงาน และรายได้ โดยเฉพาะในชนบทอย่างชัดเจน แก้ไขปัญหาพื้นฐานในการเข้าถึงบริการเงินทุนได้ในระดับหนึ่ง และประชาชนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพ เพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน และการพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แต่ทั้งนี้ **ต้องดำเนินการในระดับชุมชนให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** ใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยการสนับสนุนของภาครัฐและภาคีการพัฒนา สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทุกภาคส่วนเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม เกิดการเกื้อหนุนและสร้างงานอย่างต่อเนื่องยั่งยืน

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

3.3 บทบาทของธุรกิจ และรัฐวิสาหกิจในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ด้าน คือ การสร้างรายได้ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และพัฒนาสังคม อย่างไรก็ตามชุมชนบางแห่งยังขาดความศรัทธาต่อรัฐวิสาหกิจบางแห่ง ทำให้การช่วยเหลือไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และบางชมรมมีความไม่ต่อเนื่องของผู้ดำรงตำแหน่งประธาน รวมทั้งขาดเลขานุการถาวรที่จะติดตามงาน จึงทำให้ชมรมรัฐวิสาหกิจเพื่อชุมชน (ชรช.) ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ **เพื่อให้มีการเพิ่มบทบาทของภาคธุรกิจ และรัฐวิสาหกิจ ควรสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมรัฐบาล** ด้วยการเพิ่มสิทธิพิเศษบางประการ เช่น การลดหย่อนภาษี การให้สิทธิพิเศษด้านภาษีกับการย้ายฐานอุตสาหกรรมที่มีการจ้างแรงงานท้องถิ่นอย่างเข้มข้น โดยมีกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน สนับสนุนความร่วมมือของ NGO ในการแก้ไขปัญหาความยากจน การดึงบริษัทคู่ค้าของรัฐวิสาหกิจเข้าร่วมกิจกรรม นำธุรกิจเอกชนเข้ามาเสริมโครงการของรัฐบาล ตลอดจนย้ายหน่วยราชการระดับย่อยไปสู่ภูมิภาค หรือการสร้างเมืองใหม่ เพื่อเพิ่มอำนาจซื้อ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนชนบท เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 ความมั่นคงทางด้านสุขภาพอนามัย พิจารณาปัจจัยที่กระทบต่อความมั่นคง สุขภาพ ให้มีความสำคัญกับเรื่องใหญ่ที่ยังเป็นปัญหามากกว่าเรื่องที่มีคำตอบชัดเจน อันได้แก่เรื่องสภาพแวดล้อม ยาเสพติด อุบัติเหตุ และหลักประกันสุขภาพ

ยาเสพติดเป็นปัญหาพลวัต กระทบหลายกลุ่ม เชื่อมโยงไปสู่สังคม เศรษฐกิจ การแก้ปัญหาที่ต้องเป็นพลวัต เป็นระบบ และมีมาตรการหลากหลาย

สิ่งแวดล้อม เป็นปัญหากว้างขวาง เชื่อมโยงหลายฝ่าย ต้องจัดการปัญหาแบบรอบด้าน แบบบูรณาการ โดยใช้ประชาชนและสังคมเป็นที่ตั้ง

อุบัติเหตุ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากประชาชนไม่นิยมการขนส่งมวลชน ปัจจุบันเน้นการแก้ปัญหาปลายเหตุ การกำหนดนโยบายและแผนไม่มีเอกภาพ การจัดทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพ มีการแทรกแซง

หลักประกันสุขภาพ ยังคงขาดแคลนบริการ และการกระจายทรัพยากรสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ถึงแม้ว่าจะมีโครงการประกันสุขภาพต่าง ๆ ก็ยังไม่เพียงพอ

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าคนไทยมีความมั่นคงด้านสุขภาพดีขึ้น โดยเฉพาะในมิติทางกาย แต่ปัญหาบางประการยังไม่ลดลง ความไม่เสมอภาคยังคงปรากฏให้เห็น และมีความเชื่อมโยงกับปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ในด้านอื่นๆ **สิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาความมั่นคงด้านสุขภาพ คือ การเสริมสร้างองค์ความรู้ การระดมศักยภาพในทุกระดับ**

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ประชาชน/ชุมชน/สังคม ตลอดจนการแสดงเจตจำนงทางการเมือง และการปฏิรูประบบ
การเมืองการปกครองที่ชัดเจน

ช่วงสุดท้ายของการสัมมนา คณะผู้จัดได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแสดง
ความคิดเห็น ตั้งข้อสังเกต และเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณา
ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง มีประเด็นที่น่าสนใจ เช่น การพิจารณาทบทวน **การขยายองค์
ความรู้** โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน ในชุมชนโดยเฉพาะที่อยู่ห่างไกลได้ร่วมรับรู้และมีส่วนในการ
เสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานธุรกิจภาคเอกชน เป็น
ต้น

การประชุมในครั้งนี้ นับเป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงต่อการต่อยอดการพัฒนาทาง
สังคมในส่วนของความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากได้เป็นที่มาของการระดมความคิดจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ ตลอดจนผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินงานครั้งสำคัญ